

Гладун Олена Олександрівна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук *Марков Михайло Миколайович*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ПОКАРАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ

Порівняльне правознавство, яке склалося на рубежі ХХ ст., розвивається швидкими темпами. Ще недавно вона розглядалася як вузька сфера, сьогодні ж його визнають необхідним елементом науки і правової культури. Застосування методу порівняльного правознавства при вивченні історії права, філософії права, загальної теорії права дозволяє краще пізнати як зарубіжне, так і національне право. Законодавець використовує порівняльне право для вдосконалення національного права. Така ж можливість відкрита правовій доктрині та судовій практиці. Порівняльне право необхідно і для розвитку національного кримінального права, і сьогодні багато юристів в Україні зацікавилися ним, для того, щоб краще пізнати і зрозуміти українське кримінальне право.

У французькій кримінально-правовій теорії з питання про сутність та цілі покарання стикаються дві основні концепції, дві «школи», два підходи: сучасного неокласицизму і нового соціального захисту. Відповідно до теорії сучасного неокласицизму покарання – форма суспільної реакції на вчинення злочинного діяння, яка традиційно переслідує дві основні мети: заохочення і залякування. Основні риси покарання являють собою точний вираз його цілей. У зв'язку з цим цілком природно, що покарання має бути для злочинця болісним, болючим і мало приємним. Більш того, покарання має бути настільки болісним, наскільки важким було вчинене діяння. Покарання, відповідно до даної теорії, повинно бути виконане так, як призначено судом, без будь-яких подальших змін терміну і змісту покарання.

Представники теорії нового соціального захисту виступають проти такого трактування покарання. В якості основних цілей покарання вони розглядають виправлення і ресоціалізацію злочинця. КК Франції не містить визначення покарання і не формулює його цілей. Про деякі покарання йдеться в КПК Франції 1958 р. стосовно до

конкретних кримінально-правових заходів. Так, особи, засуджені за вбивство неповнолітнього, яка не досягла 15 років, або за вбивство, поєднане із звалтуванням або іншими злочинами, зазначеними в ст. 718 КПК Франції, відбувають покарання в пенітенціарних установах, що дозволяють забезпечити послідовну медичну та психологічну адаптацію [1].

Умовне звільнення може бути надано тільки у випадку, коли з'явилися «вагомні відомості про соціальну реадaptaції» засудженого (ст. 729 КПК Франції). Заходи сприяння, що супроводжують виконання такого кримінального покарання, як заборона проживати у визначених місцях, мають на меті полегшити соціальне виправлення засудженого (ст. 7633 КПК Франції) [1]. Про соціальну реадaptaцію говориться і в інших статтях КПК Франції. Таким чином, французький законодавець робить акцент на таку мету покарання, як ресоціалізація злочинця. Саме з цією метою були введені в кримінальне право Франції нові види позбавлення волі, інститут пробації та інші заходи кримінально-правового характеру, про які йтиметься нижче. У цьому чутний відгомін ідей школи нового соціального захисту. Соціальна реадaptaція розуміється прихильниками даного напрямку як пристосування злочинця до умов життя в суспільстві, його «повернення» в соціальне середовище. Разом з тим законодавець обходить мовчанням мети застосування таких покарань, як довічне позбавлення волі, багатомільйонні штрафи в якості покарання за корисливі злочини і т.д.[2].

Аналіз норм Особливої частини чинного КК Франції дозволяє зробити висновок про те, що в Кодексі зроблена спроба втілити як ідеї сучасного неокласицизму (стосовно до найбільш тяжких злочинів), так і принципів положення школи нового соціального захисту. З одного боку, законодавець нерідко вдається до досить суворих покарань. У цих випадках чітко простежується прагнення до «воздаяння» за заподіяне зло, а мета виправлення і ресоціалізації відсувається на другий план. Так, довічним ув'язненням карається умисне вбивство, вчинене при обтяжуючих обставинах, застосування тортур і акти жорстокості, пов'язані з іншим злочином, звалтування з застосуванням тортур і т. д. Суворо карається «просто» залишення малолітньої дитини в будь-якому місці (сім'ю роками ув'язнення), умисне перешкоджання надання допомоги іншій особі або боротьбі зі стихійним лихом (сімома роками ув'язнення) і т. п. [3]. Кодекс

встановлює, поряд з тривалими термінами позбавлення волі, мільйонні штрафи за вчинення корисливих та корисливо-насильницьких злочинів. Так, розкрадання, вчинене із застосуванням або навіть загрозою застосування зброї, карається двадцятьма роками ув'язнення і штрафом у розмірі одного мільйона франків. Викрадення, поєднане із заповіданням смерті, карається довічним кримінальним ув'язненням і штрафом у розмірі одного мільйона франків. Можна навести чимало інших подібних прикладів.

Разом з тим в області проступків КК Франції передбачив велику кількість покарань, покликаних скоротити число випадків назначення тюремного ув'язнення невеликої тривалості, оскільки побічний ефект коротких термінів позбавлення волі є недоцільним (відрив засудженого від сім'ї і втрата соціальних зв'язків, втрата роботи і професійної кваліфікації і т. п.). Замість коротких термінів позбавлення волі суддя, наприклад, може призначити покарання, що позбавляють певних прав або їх обмежують. До таких прав відносяться право здійснення професійної або громадської діяльності, водійські та мисливські права, право носіння зброї та інші.

В Україні передбачені чинним кримінальним законодавством окремі види покарань утворюють певну систему. Система покарань, встановлена ст. 51 КК України, і є тією юридичною базою, на якій ґрунтується діяльність судів по застосуванню покарань. Законодавець, визначаючи систему покарань, тим самим створює базу і для побудови санкцій у відповідних статтях Особливої частини КК України, де передбачені види і межі покарань за окремі злочини. Системі покарань невідомі смертна кара, а також болісні і такі покарання, що ганьблять і калічать засудженого, наприклад, тілесні покарання, позбавлення всіх громадянських прав та ін. Усього видів покарань 17 (позбавлення права обіймати певні посади і позбавлення права займатися певною діяльністю по суті є різними видами покарань, так само як різними їх видами є позбавлення військового звання, позбавлення спеціального звання, позбавлення рангу, позбавлення чину і позбавлення кваліфікаційного класу). Законодавство більшості інших країн передбачає значно меншу кількість видів кримінальних покарань. Але більш розмаїта система покарань є ефективнішою. Перелік покарань, які можуть бути застосовані до неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочину, встановлено ст. 98 КК України. Жодна інша, крім

статей 51 і 98, стаття КК України, а також жоден інший нормативно-правовий акт не встановлює видів кримінальних покарань [4].

Отже, як висновок, можна зробити, те, що Україна і Франція мають дещо різну систему покарань, але досліджуючи дану тему, можна виділити як відмінні, так і спільні риси.

Список використаних джерел

1. Кримінально процесуальний кодекс Франції. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/8/584/22>.

2. Дворянська, І. В., Сергєєва, В. В., Баталін, Д. Є. Застосування альтернативних видів покарання в Західній Європі, США та Росії, 2003 рік.

3. Кримінальний кодекс Франції. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/books/8/585/22>.

4. Кримінальний кодекс України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.